

Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları

Çalışma Birimleri Dizisi 16

Kadınların Yaşamı *ve* Kadın Ruh Sağlığı

Editörler: **Şahika Yüksel**
Leyla Gülseren
Ayşe Devrim Başterzi

Şahika Yüksel

İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı öğretim üyesi ve Psikososyal Travma Programı'nın kurucusu. Londra Psikiyatri Enstitüsünde Davranış Psikoterapisi eğitimi aldı. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Avrupa Travmatik Stres Araştırmaları Derneği kurucu üyesi. Türkiye Psikiyatri Derneği'nin 2005-2007 yılları arasında başkanlığını yaptı; ayrıca merkez yönetim ve onur kurullarında görev aldı. Halen kadın sağlığı, insan hakları, gey, lezbiyen, biseksüel ve transseksüel haklarıyla ilgili çalışmalar yürütmektedir.

Leyla Gülseren

1986 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Psikiyatri ihtisasını 1989-1993 yılları arasında İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde tamamladı. Aynı kurumda psikiyatri kliniği eğitim kadrosunda çalışmaya başladı. 2006 yılında doçent oldu. Psikodrama ve dinamik yönelimli grup psikoterapisi eğitimlerini aldı. Başlıca ilgi alanları kadın ruh sağlığı ve psikoterapilerdir. Halen Türkiye Psikiyatri Derneği Yeterlik Yürütme Kurulu ve Sınav Altkurulu'nda görev yapmaktadır.

Ayşe Devrim Başterzi

1973, Ankara doğumlu. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra psikiyatri ihtisasını Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde tamamladı. 2004 yılından itibaren Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. 2011 yılında doçent ünvanını aldı. Duygudurum bozuklukları, kadın ruh sağlığı ve psikiyatri eğitimi alanlarında çalışmaktadır. Halen Türkiye Psikiyatri Derneği'nin eğitimle ilgili birçok kurulunda çalışmakta, Merkez Yönetim Kurulu'nda eğitim sekreteri olarak görev yapmaktadır.

Kadınların Yaşamı ve Kadın Ruh Sağlığı

Türkiye Psikiyatri Derneği (Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında Türkiye Psikiyatri Derneği'nin izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.)

ISBN: 978-605-62537-7-5

1. Baskı: Nisan 2013, Ankara

Editörler:

Şahika Yüksel
Leyla Gülseren
Ayşe Devrim Başterzi

Seri Editörü:

Tunç Alkın
Türkiye Psikiyatri Derneği Genel Başkanı

Son Okuma:

Tolga Binbay
Türkiye Psikiyatri Derneği Yayıncılık Kurulu

Tasarım ve Uygulama:

BAYT Bilimsel Araştırmalar Basın yayın ve Tanıtım Ltd. Şti.,
Ziya Gökalp Cad. 30/31, 06420 Kızılay, Ankara
Tel: (0.312) 431 30 62

Baskı:

Pelin Ofset Matbaacılık
İvedik O.S.B Matbaacılar Sitesi
1514. Sk. No: 28 Yenimahalle / Ankara
Tel: (0.312) 395 25 80

Baskı Tarihi:

Nisan 2013

TÜRKİYE PSİKIYATRİ DERNEĞİ
KADIN RUH SAĞLIĞI ÇALIŞMA BİRİMİ

Kadınların Yaşamı ve Kadın Ruh Sağlığı

Editörler:

Şahika Yüksel

Leyla Gülseren

Ayşe Devrim Başterzi

Seri Editörü:

Tunç Alkın

Türkiye Psikiyatri Derneği Genel Başkanı

Çalışma Birimleri Dizisi – No: 16

İçindekiler

Yazarlar	vii
Sunuş	ix
Önsöz	x
I. GİRİŞ	1
1. Cinsiyet Rollerini.....	3
<i>Ayten Zara, Burçak Özdemir</i>	
2. Kadınlık ve Hastalık Rolü	13
<i>Demet Güleç Öyekçin</i>	
3. Geçmişten Bugüne Kadın ve Ruh Sağlığı.....	25
<i>Leyla Gülseren</i>	
4. Cinsiyet Rolü ve Psikopatoloji.....	36
<i>Neşe Direk</i>	
II. KADINLAR VE RUHSAL BOZUKLUKLARDA CİNSİYETE GÖRE FARKLAR	45
5. Nöroendokrin ve Nörotransmitter Sistemlerinde Cinsiyet Farklılıkları	47
<i>Feryal Çam Çelikel</i>	
6. Psikofarmakolojide Cinsiyet Farklılıkları	56
<i>Figen Çulha Ateşçi</i>	
7. Kadın ve Psikoz	68
<i>Nesrin Buket Tomruk</i>	
8. Kadın ve Duygudurum Bozuklukları	99
<i>Sermin Kesebir, Arzu Bayrak</i>	
9. Kadın ve Anksiyete Bozuklukları	117
<i>Peykan G. Gökalp</i>	
10. Kadın ve Somatoform Bozukluklar	130
<i>Zeliha Tunca</i>	
11. Kadın ve Dissosiyatif Bozukluklar	142
<i>Vedat Şar</i>	
12. Kadın ve Travma Sonrası Gelişen Bozukluklar	163
<i>Pervin Sevdâ Bıkmaz, Şahika Yüksel</i>	
13. Kadın ve Alkol/Madde Kullanımıyla İlgili Bozukluklar	185
<i>Yıldız Akvardar</i>	
III. KADINLARIN BEDENİ, BEDENLERİNİN KONTROLÜ VE SORUNLAR	195
Kadın Cinselliği ve Sorunlar	
14. Kadın İçin Cinsel Sağlık Nasıl Tanımlanır?.....	199
<i>Suzan Saner</i>	
15. Kadınlarda Cinsel İşlev Bozuklukları	210
<i>Münevver Hacıoğlu Yıldırım</i>	
16. Kendi Cinsiyetine Yakın Olan Kadınlar: Lezbiyenlik	227
<i>Seven Kaptan</i>	

Kadınlar ve Farklı Yaşam Dönemleriyle Bağlantılı Sorunlar

17. **Ergenlik ve Ruh Sağlığı**..... 237
Nahit Motavallı Mukaddes, Ayşe Kılınçaslan
18. **Gebelik ve Ruh Sağlığı**.....261
Nazan Aydın, Mustafa Güleç
19. **Lohusalık ve Ruh Sağlığı**287
Leyla Gülseren
20. **Menopoz ve Ruh Sağlığı**319
Gülfizar Sözeri Varma, Nalan Kalkan Oğuzhanoğlu
21. **Çocuk Sahibi Olamayan Kadınlar ve Ruh Sağlığı**.....331
Demet Gülpek
22. **Hormonal Doğum Kontrolünün Psikiyatrik Yönü**344
Nesrin Buket Tomruk
23. **Premenstrüel Sendrom ve Premenstrüel Disforik Bozukluk**.....366
Fisun Akdeniz

Kadınlar ve Yeme Bozuklukları

24. **Anoreksiya Nervoz ve Bulimiya Nervoz**379
Banu Aslantaş Ertekin, Başak Yücel
25. **Çok Yemek (Şişmanlık)**403
Başak Yücel, Banu Aslantaş Ertekin

Kadınların Yaşantısı, Aile, Evlilik ve Ruh Sağlığı

26. **Romantik Evlilik Mitinin Ötesinde: Gerçeğe “Uyanmak”**411
Mahan Doğrusöz
27. **Çok Eşli Evlilik**.....421
Özlem Orhan
28. **Toplumsal Yönüyle Annelik**.....430
Ayşe Devrim Başterzi
29. **Kadın ve Annelik: Psikanalitik Bir Yaklaşım**.....439
Peykan G. Gökalp
30. **Doğurganlığın Kontrolü ve Kadın Bedeni Üzerindeki Denetim**.....445
Aslıhan Polat, Nermin Gündüz, Hatice Södan Turan
31. **Kürtaj ve Ruh Sağlığı**.....455
Aslıhan Polat
32. **Evlilik Biterken Aile Terapisi**465
*Nuşin S. Baydemir, Çiğdem Alper, Çiğdem Toksoy, Seniha N. Gürçağ,
Tuğçe Kürkçüoğlu, Burcu T. Lal*

IV. KADIN RUH SAĞLIĞINI ETKİLEYEN SOSYAL ETMENLER479

33. **Kadın ve Yaşlılık**481
Nalan Kalkan Oğuzhanoğlu
34. **Engelli Kadınların Sorunları**494
Işıl Bulut, Arzu İçaçasıoğlu Çoban
35. **Dul Kadın**509
Verda Tüzer
36. **Kadın ve Boşanma**522
Verda Tüzer

37. Kadının Görünmeyen Emeği: Görünmeyen Emeğin Görünürlüğü Üzerine Bir Tartışma.....	531
<i>Ayşe Devrim Başterzi, Ayşe Gül Yılgör</i>	
38. Çalışan Kadın ve Ruh Sağlığı.....	544
<i>Melda Yaman Öztürk, Zerrin Oğlağı</i>	
39. Şiddetle Mücadelede Yasal Yollar ve Başvuru Merkezleri.....	555
<i>Deniz Bayram, Selime Büyükgöze</i>	
V. KADIN VE PSİKOTERAPİ	567
40. Psikanalitik Kuramda Kadınlık.....	569
<i>Adile Uyar</i>	
41. Bilişsel Davranışçı Terapi.....	579
<i>Aslıhan Sayın</i>	
42. Kadın Duyarlı Çift Terapisi	587
<i>Nuşin Sarımurat Baydemir</i>	
43. Cinsel Terapi.....	595
<i>Ceyda Güvenç, Nesrin Yetkin</i>	
44. Kadın Hasta ve Doktor-Terapist İlişkisinde Cinsiyete Bağlı Ayrımcılık	613
<i>Özge Doğanavşargil-Baysal</i>	
VI. KADIN VE ÖLÜM	621
45. Kadınlarda Özkıyım	623
<i>Sibel Çakır</i>	
46. “Katilim Yatağımda” Yanı Başımızdaki Salgın; Kadın Cinayetleri	634
<i>Özge Yenier Duman.....</i>	
47. Kadın ve Yas.....	649
<i>Ayşegül Sütçü</i>	
VII. KADINLARLA YAPILAN ARAŞTIRMALARDA YÖNTEMLER, YÖNTEM SORUNLARI VE CİNSİYET YANLILIKLARI	665
48. Kadınlarla Yapılan Araştırmalarda Cinsiyet Yanlılıkları ve Yöntem Sorunları	667
<i>Aslıhan Polat, Hatice Södan Turan, Gonca Kaynar Keçeli</i>	
VIII. KADINLAR VE YASALAR: YASALARI NASIL OKUMALI?	677
49. Kadınlar ve Yasalar: Yasaları Nasıl Okumalı?.....	679
<i>Ayşegül Aksakal</i>	
IX. GÜCÜ KÖTÜYE KULLANAN ERKEKLER	695
50. İffet Üstünden Gücün Kontrolü	697
<i>Ayşe Önal</i>	
51. Cinsel Saldırıda Bulunan Erkekler	702
<i>Zeynep Belma Gölge</i>	
X. TÜRKİYE PSİKIYATRİ DERNEĞİ KADINA YÖNELİK ŞİDDETİ ÖNLEME GÖREV GRUBU RAPORU.....	715
52. Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Görev Grubu Raporu	717
<i>Şahika Yüksel, Ayşe Devrim Başterzi</i>	

Yazarlar

Ayten ZARA, Yrd. Doç. Dr.
İstanbul Bilgi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul

Burçak ÖZDEMİR
İstanbul Bilgi Üniversitesi, Klinik Psikoloji
Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul

Demet GÜLEÇ ÖYEKÇİN, Yrd. Doç. Dr.
Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Çanakkale

Leyla GÜLSEREN, Doç. Dr.
Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
Psikiyatri Kliniği, İzmir

Neşe DİREK, Uzm. Dr.
Erasmus Üniversitesi Tıp Fakültesi Epidemiyoloji
Departmanı, Psikiyatrik Epidemiyoloji Bölümü,
Rotterdam, Hollanda

Feryal ÇAM ÇELİKEL, Doç. Dr.
Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı
ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Tokat

Figen ÇULHA ATEŞÇİ, Prof. Dr.
Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Denizli

Nesrin Buket TOMRUK, Uzm. Dr.
Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve
Araştırma Hastanesi, İstanbul

Sermin KESEBİR, Doç. Dr.
Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve
Araştırma Hastanesi, İstanbul

Arzu BAYRAK, Uzm. Dr.
Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve
Araştırma Hastanesi, İstanbul

Peykan G. GÖKALP, Prof. Dr.
Psikiyatri, Psikanalist, Serbest hekim, İstanbul

Zeliha TUNCA, Prof. Dr.
Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, İzmir

Vedat ŞAR, Prof. Dr.
İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul

Şahika YÜKSEL, Prof. Dr.
İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı
ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul

Pervin Sevda BIKMAZ, Yrd. Doç. Dr.
Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi,
Psikoloji Bölümü, İstanbul

Yıldız AKVARDAR, Prof. Dr.
Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul

Suzan SANER, Uzm. Dr.
Psikiyatri, İstanbul

Münevver HACIOĞLU YILDIRIM, Uzm. Dr.
Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve
Araştırma Hastanesi, İstanbul

Seven KAPTAN, Uzm. Dr.
Psikiyatri, Serbest hekim, İstanbul

Nahit MOTAVALLI MUKADDES, Prof. Dr.
İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi,
Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim
Dalı, İstanbul

Ayşe KILINÇASLAN, Doç. Dr.
İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi,
Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim
Dalı, İstanbul

Nazan AYDIN, Prof. Dr.
Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Erzurum

Mustafa GÜLEÇ, Yrd. Doç. Dr.
Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Erzurum

Gülfizar SÖZERİ VARMA, Yrd. Doç. Dr.
Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Denizli

Nalan KALKAN OĞUZHANOĞLU, Prof. Dr.
Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Denizli

Demet GÜLPEK, Uzm. Dr.
Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
Psikiyatri Kliniği, İzmir

Fisun AKDENİZ, Prof. Dr.
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, İzmir

Banu ASLANTAŞ ERTEKİN, Yrd. Doç. Dr.
İstanbul Bilim Üniversitesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul

Başak YÜCEL, Prof. Dr.
İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı
ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul

Mahan DOĞRUSÖZ
Psikolog, Kadın Araştırmaları Uzmanı, İstanbul

Özlem ORHAN, Doç. Dr.
Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Kahramanmaraş

Ayşe Devrim BAŞTERZİ, Doç. Dr.
Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Mersin

Aslıhan POLAT, Doç. Dr.
Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Kocaeli

Nermin GÜNDÜZ, Dr.
Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Kocaeli

Hatice SODAN TURAN, Dr.
Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Kocaeli

Nuşin SARIMURAT BAYDEMİR, Uzm. Dr.
Psikiyatr, Psikoterapist, İstanbul

Çiğdem ALPER
Psikolog, İstanbul

Çiğdem TOKSOY
Psikolog, İstanbul

Tuğçe KÜRKCÜOĞLU
Psikolog, İstanbul

Seniha Naşit GÜRÇAĞ
Psikolog, İstanbul

Burcu T. LAL
Psikolog, İstanbul

Işıl BULUT, Prof. Dr.
Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal
Hizmet Bölümü, Ankara

Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, Doç. Dr.
Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal
Hizmet Bölümü, Ankara

Verda TÜZER, Doç. Dr.
Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh
Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, Ankara

Ayşegül YILGÖR, Prof. Dr.
Mersin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Mersin

Melda YAMAN ÖZTÜRK, Doç. Dr.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler
Fakültesi, Samsun

Zerrin OĞLAĞU, Uzm. Dr.
Psikiyatr, Cizre Devlet Hastanesi, Cizre

Deniz BAYRAM
Avukat, Mor Çatı Gönüllüsü, İstanbul

Selime BÜYÜKGÖZE
Mor Çatı Gönüllüsü, İstanbul

Adile UYAR, Uzm. Dr.
Psikiyatr, Psikanalist, İstanbul

Aslıhan SAYIN, Doç. Dr.
Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara

Ceyda GÜVENÇ, Uzm. Dr.
Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma
Hastanesi, İstanbul

Nesrin YETKİN, Uzm. Dr.
Psikiyatr, İstanbul

Özge DOĞANAVŞARGİL BAYSAL, Yrd. Doç. Dr.
Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı, Antalya

Sibel ÇAKIR, Doç. Dr.
İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı
ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul

Özge YENİER DUMAN, Uzm. Dr.
Psikiyatr, Serbest hekim, İstanbul

Ayşegül SÜTÇÜ, Uzm. Dr.
Psikiyatr, Serbest hekim, İstanbul

Gonca KAYNAR KEÇELİ
Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi SBE Ruhsal Travma
Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli

Ayşegül AKSAKAL, Uzm. Dr.
Psikiyatr, Serbest hekim, İstanbul

Ayşe ÖNAL
Gazeteci-Yazar

Zeynep Belma GÖLGE, Yrd. Doç. Dr.
İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Cerrahpaşa,
İstanbul

Sunuş

Elinizdeki kitabın yalnızca Türkiye’de değil dünya üzerinde de çok az benzerinin bulunduğunu sizin de fark ettiğinizi düşünüyorum. Çok kapsamlı bir eser bu. Bu kitap başta ruh sağlığı çalışanları olmak üzere tüm sosyal bilimciler için önemli bir referans niteliğindedir. Biyolojiden psikolojiye, sosyolojik yönünden hukuki durumuna, yaşam vermesinden ölümüne kadar, kadınlar ve kadınların ruh halleri yazılmıştır bu kitapta. Yazarları da büyük çoğunlukla kadındır. Böylece ele alınan konular belli önyargılardan, çifte standartlardan ve klişelerden arındırılmıştır. Buna karşılık, nesnellik ve bilimsellikten hiç ödün vermeyerek, özenle yazıldığını göreceksiniz okuduğunuzda.

Kadın olmanın ve kadın sorunlarının çok yönlü ve biçimde ele alınması gerçekten büyük bir emek gerektirmiştir. Daha önceden değişik zamanda kadın sorunları ve hakları konusunda birçok duyarlı metne imza atmış olan TPD’nin Kadın ve Ruh Sağlığı Çalışma Birimi bu emeği vermeye gönüllü olmuştur. Tüm yazar ve editörlerin emekleri ve duyarlılığı için teşekkür ediyorum. Ortaya çıkan bu nitelikli TPD eseri için kendilerine minnettarız.

Prof. Dr. Tunç Alkın

TPD Başkanı

Önsöz

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre sağlık; sadece hasta veya sakat olmamak değil, beden, ruhen ve sosyal yönlerden tam bir iyilik durumudur. Dahası kadın, erkek, çocuk, engelli tüm insanlar aynı haklara sahiptir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı, kadın ve erkeğin, toplumsal yapılarda, kaynak, güç, fırsatların kullanım eşitliğini anlatır. Dünyanın farklı ülkelerinde yapılan istatistikler eğitimde, çalışma yaşamında, işsizlikte, yoksullukta kadınların erkeklere göre dezavantajlı durumda olduğunu göstermektedir. Hala kadınlar dünya üzerindeki toplam mülkün yüzde birine, dünya üzerindeki toplam taşınabilir varlıkların %8'ine sahip.

Türkiye'de yasalara göre kadın ve erkek eşittir denilmesine rağmen güzel ve zalim ülkemizde kadınların öyküsü eşitsizlik üzerine kurulu. Dünya Ekonomik Forumu'nun 2012 yılı verilerine göre Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının statüsü konusunda 135 ülke arasında 124. sırada bulunmakta. Bu eşitsizliğin kaçınılmaz bir sonucu olarak kadınlar daha sık ruhsal hastalıklara yakalanmakta, kadın ve erkekler arasında ruh sağlığı sorunlarında rol oynayan nedenler farklı olduğu gibi kadınların tedavi hizmetlerini kullanımı ile ilgili farklılıklar da yaşanmakta. Her şekilde dezavantajlı, toplumda ve özel yaşamlarında -ailede- yerleri farklı olan özellikle engelli, yoksul kadınlar sağlık hizmetlerinden daha az pay almakta.

Bu kitabın yazılmasına karar verdiğimizde zihnimizde iki temel hedef vardı. İlki kadın ruh sağlığı alanında yazılan bir kitaptan bekleneceği gibi ruhsal hastalıklarda cinsiyete göre değişen özellikleri, farklılıkları ortaya koymaktı. İkinci hedefimiz ise bir ruh sağlığı klinisyeninin bir kadın başvuranla çalışırken neleri bilmesi ve dikkate alması gerektiğini, kadınları farklı yaşam devrelerinde ve hayatlarının her devresinde bir kadın olarak etkileyen biyolojik, psikososyal etkenleri tartışabilmektir. Yazarlarımıza iki yıl önce bugünlerde gönderdiğimiz davet, uzun yazma, tartışma, değerlendirme süreçleri sonunda Mart 2013'te tamamlandı.

Kitabın taslağını hazırlarken yazar seçiminde de aramızda hayli tartıştık. Kadın ruh sağlığıyla ilgili olarak ruh sağlığı uzmanlarının sözünün, birikiminin çok önemli olduğu konusunda hemfikirdik. Ancak kadın ruh sağlığı konusu salt bir meslek- uzmanlık grubuna sınırlı kalamayacak çok ciddi bir konu idi. Kadın ruh sağlığında işbirliğine ve ekip çalışmasına verdiğimiz önem kitabımıza da yansdı; yazarlarımız arasında psikolog, sosyolog, sosyal hizmet uzmanı, avukat, gazeteci gibi farklı disiplinlerden yazarlar yer aldı. Farklı disiplinlerden kadın konusunda çalışmalar yapmış kişileri eş dost ilişkilerimizi hayli kullanarak kitabımızın yazar grubuna katarken yorulduk ama bundan çok memnunuz. Kendilerine

teşekkür ederiz. Dahası, ruh sağlığı uzmanı olan arkadaşlar klinik birikimleriyle harmanladıkları görüşleri ile klasik kitaplarda bulunamayan yazılara imza attı. İtiraf etmeliyiz ki başlangıçta uzlaştığımız “içindekiler” e zaman içinde yazılar geldikçe yine ortaklaşa kararlarla yenilerini ekledik. Bunun, kitabımızın önemli bir zenginliği olduğunu düşünüyoruz. Yazarların kadın olmasını önemsedik ve ikisi hariç tümü kadın oldu. Listeden göreceğiniz gibi kitabımızda, deneyimleriyle kitabımızı zenginleştiren klinisyenlerin yanında ümit vadeden ve kadın konusuna kafa yoran, bu konuda emek veren genç yazarlar da yer aldı.

Kitap içinde kadınlara, kadınların yaşamına farklı yönleriyle bakan birçok yazarı görebilirsiniz. Her bölüm temel olarak yazarının yazmayı planladıkları ile sınırlı olmakla birlikte değerlendirme sürecinde yayına hazırlayanların önerilerini ekleyen veya eklemeyi gerekli görmeyen yazarlarımız oldu. Her birinin emekleri ve kitabın zenginleşmesine verdikleri destek çok kıymetli. Kitabımız biraz daha iyi olsun diye mazereti olan yazarları bekleyemedik. Onlarla bir başka yayında buluşmak dileğiyle tüm yazarlarımıza emeklerini, zamanlarını TPD Kadın Ruh Sağlığı kitabına ayırdıkları için içten teşekkür ederiz.

Biz, farklı kurumlardan, farklı yaşamlardan gelen ve kitabı yayına hazırlayan üç kadın, bu süreci çok keyifli yaşadık. İktidarsız, emeği görerek ve değer vererek, tartıştık, yeniden okumalar yaptık. Tam bir işbirliği, dayanışma ve uyum içinde çalıştık. Kendi kadınlık halleri’imiz nedeniyle gündüze sığmayan değerlendirmeler gece yarısından sonra tüm hızıyla devam etti. Kitabın her yazısıyla her yazarıyla zenginleştik, bilgi dağarcığımız gelişti, ufkumuz genişledi. Bizlerin keyifle çalışarak hazırladığı bu kitabı sizin de keyif alarak okumanızı diliyoruz. Kadınların Yaşamı ve Kadın Ruh Sağlığı kitabının ruh sağlığı çalışanlarının kadın olmakla ilişkili sorunlara daha duyarlı yaklaşmalarını sağlaması; kadınların gelişmesine, haklarını kullanmasına, kendileri olabilmelerine katkıda bulunmasını diliyor ve umut ediyoruz. En içten sevgilerimizle.

Editörler

Şahika Yüksel

Leyla Gülseren

Ayşe Devrim Başterzi

I. GİRİŞ

1 Cinsiyet Rollerini

Ayten Zara, Burçak Özdemir

Cinsiyet rolü nedir ve toplumsal hayata nasıl yansımıştır?

İnsanın toplumsal ve sosyal bir varlık oluşu, gelişimsel olarak farklı beklentiler ile bakılıp büyütülmesine neden olmuştur. Bu nedenle cinsiyet kavramı birkaç açıdan ele alınmalıdır. Öncelikle, cinsiyeti bireylerin doğuştan getirdiği, genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri olarak tanımlayabiliriz. Hermafroditizm gibi doğuştan gelen bir cinsel gelişme bozukluğu olmadığı sürece kişiler 'kadın' veya 'erkek' olarak dünyaya gelirler.

Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet birbirinden farklı fakat birbiriyle ilişki içinde olan kavramlardır. Biyolojik olarak baktığımızda cinsiyet, fiziksel farklılıklara işaret ederken, toplumsal açıdan cinsiyet, sosyal ve kültürel açıdan kadın ve erkeklerden rol beklentilerini ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle toplumsal cinsiyet toplumsal, kültürel, coğrafi farklılıklara göre bu 'kadın' ve 'erkek' bireylere yüklenen rolleri, sorumlulukları içerir. Yani doğuştan gelmez, fizyolojik değildir. Kişinin bu rollere göre davranışsal olarak 'kadınsılık' ve 'erkeksilik' ile ne kadar aidiyet kurduğuyula ilgilidir. Biyolojik cinsiyet doğuştan gelen, toplumsal cinsiyet ise sonradan edinilen özelliklerdir. Kadınsı cinsiyet rolleri sıklıkla hassasiyet, anlayış, duygusallık, bağımlılık özellikleriyle; erkeksi cinsiyet rolleri ise liderlik, baskınlık, bağımsızlık gibi özelliklerle karakterizedir. Cinsiyet rollerini sadece kadınsılık ve erkeksilik olarak ifade etmek sınırlılıklar doğurmuştur. Bu nedenle androjen ve farklılaşmamış tip cinsiyet rolleri de bu kavramsallaştırmaya dahil edilmiştir. Androjen, erkek ve kadın özelliklerini kendi kişiliğinde dengeleyen bireyleri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır (Cüceloğlu 2006). Farklılaşmamış/belirsiz tip ise hem erkeksilik hem de kadınsılık özelliklerini belirgin biçimde göstermeyen bireyleri tanımlamak için kullanılır.

Feminist bir psikanalist olan Nancy Chodorow (1978, 1995) kadınsı ve erkeksi kişilik özelliklerini, erken dönem çocuklukta maruz kalınan ebeveyn tutumlarının bir sonucu olarak ele almaktadır. Kadın bir anne olarak bebeğe bakım vermektedir. Ancak annenin kız bebeğe ve erkek bebeğe yönelik bakım verme

davranışları birbirinden farklı özellikler taşımaktadır. Ayrıca anne-kız çocuk ve anne-erkek çocuk arasındaki ilişki de birbirinden farklıdır. Anne büyük bir olasılıkla kızı ile daha yakın bir özdeşim ilişkisine girecektir. Bu nedenle bilinçdışı bir şekilde erkek çocuğunun psikolojik açıdan bireyleşmesini destekleyecek yani aslında daha sabit ve iyi tanımlanmış ego sınırları çizmesini sağlayacaktır. Ancak kızının bireyleşmesi konusunda bilinçdışı bir düzeyde onun cesaretini kırarak böylece kız çocuğunun daha esnek ve bulanık ego sınırları çizmesine neden olacaktır. Chodorow'a (1975) göre bu ego sınırları da kadınsı ve erkeksi kişiliklerin oluşmasında etkili olmaktadır (Mikkola 2011).

Cinsiyete yönelik bu özellikler stereotipik cinsiyet davranışları içerisinde gözlenebilir. Sözelimi kadınlar stereotipik olarak, daha duygusaldırlar ve duygusal açıdan diğer kişilere daha bağımlı olmakta ve kendi ihtiyaçlarını partnerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarından ayırmakta zorluk yaşamaktadırlar. Bunun nedenini bulanık ego sınırları ile açıklamak mümkündür. Kadın, kendi ihtiyaçlarını diğerlerinin ihtiyaçlarından ayırt etmekte zorluk çeker çünkü başarılı bir bireyselleşme döneminden geçmemiştir. Bunun aksine erkeklerin duygusal bağları daha zayıftır. Bu da erkeklerin daha iyi tanımlanmış ego sınırlarıyla ilgilidir ve erkekler kendi ihtiyaçlarıyla diğerlerinin ihtiyaçlarını ayırt etmekte zorluk çekmezler. Chodorow (1995) bu cinsiyet farklılıklarının değişmesi gerektiğini savunur. Çünkü söz konusu roller, kadınları diğerlerinin ihtiyaçları konusunda fazla hassas kılarken, erkekleri duygusal anlamda yetersiz bırakmaktadır. Bu nedenle ebeveynler çocuklarına eşit biçimde davranmalıdırlar (Mikkola 2011).

Cinsiyet rollerine feminist bakış açısı

Sancar (2009) toplumsal cinsiyet ilişkilerinin aslında biyolojinin dayattığı kaçınılmaz özellikler olarak görüldüğünü; ya da biyolojik zorunluluklara gönderme yapan toplumsal olguların cinsiyet anlamları kazandığını düşünür. Esasında ilkel toplumda eril ve dişinin biyolojik açıdan farklılaşması, cinsiyet rollerinin farklılaşarak cinsiyet esaslı iş bölümünü sağlamıştır. Kadının gebe kalması, gebeliğin hareket kısıtlılığı getirmesi, doğumdan sonra çocuk bakması ve erkeğin dışarıda hayvan avcılığı yaparak ailesine bakması biçiminde olan iş bölümü, ilkel toplum yaşamında oluşmuş cinsiyete dayalı rollerdir. Ancak eril ve dişil özelliklere dayalı bu iş bölümü, erkeğin kadın üzerinde egemenliğinin başlangıcı da olmuştur. Ve farklı toplumlarda uygun kadının nasıl olacağına dair kültürel kodlar çoğunlukla kadınları edilgen konumunda tutmak üzere geliştirilmiştir.

Toplumsal cinsiyet, kaynakların dağılımı ile kültürel inançları, bireysel düzeyde kişilik ve kimlikleri, etkileşimsel düzeyde ise davranış biçimleri ile durumsal yapıları içerir ve çoğu zaman sosyal farklılaşmaya temel oluşturur. Toplumlar

Ülkemizde kadınların öyküsü ne yazık ki eşitsizlikler üzerine kurulu. Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının statüsü konusunda 135 ülke arasında 124. sırada bulunmakta. Tarihsel eğilim bu sıranın daha da altına ineceğimiz endişesini her geçen gün çoğaltıyor. Biliyoruz ki, bu eşitsizliğin kaçınılmaz bir sonucu olarak kadınlar daha sık ruhsal hastalıklara yakalanıyor, daha çok örseleniyor, daha çok acıyı ömüre dönüştürüyor; sağlık hizmetlerine daha az ulaşıyor, daha az tedavi görüyor. **Kadınların Yaşamı ve Kadın Ruh Sağlığı**'nın ilk hedefi ruhsal hastalıklardaki cinsiyet farklılıklarını ortaya koymak. Ardından bir hekimin kadın başvuranla çalışırken bilmesi gerekenleri, kadınları yaşamlarının her döneminde etkileyen biyolojik, ruhsal, toplumsal ve siyasal etkenleri tartışabilmek. **Kadınların Yaşamı ve Kadın Ruh Sağlığı**'nda kadınlara, kadınların yaşamına farklı yönleriyle bakan, farklı disiplinlerden birçok yazarı göreceksiniz. Her birinin emekleri ve kitabın zenginleşmesine verdikleri destek çok kıymetli. Kitabın her yazısı, hem yazarların hem de okuyucuların ufkunu genişletecek, yeni tartışmalara, yeni zihin fırtınalarına yelken açacak nitelikte. Öyleki her yeni sorunun yanıtını bu kitabın sayfalarında ararken, yeni sorularla kitabı başucunuza bırakacaksınız.

Editörler

Şahika Yüksel

İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı öğretim üyesi ve Psikososyal Travma Programı'nın kurucusu. Londra Psikiyatri Enstitüsünde Davranış Psikoterapisi eğitimi aldı. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Avrupa Travmatik Stres Araştırmaları Derneği kurucu üyesi. Türkiye Psikiyatri Derneği'nin 2005-2007 yılları arasında başkanlığını yaptı; ayrıca merkez yönetim ve onur kurullarında görev aldı. Halen kadın sağlığı, insan hakları, gey, lezbiyen, biseksüel ve transseksüel haklarıyla ilgili çalışmalar yürütmektedir.

Leyla Gülseren

1986 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Psikiyatri ihtisasını 1989-1993 yılları arasında İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde tamamladı. Aynı kurumda psikiyatri kliniği eğitim kadrosunda çalışmaya başladı. 2006 yılında doçent oldu. Psikodrama ve dinamik yönelimli grup psikoterapisi eğitimlerini aldı. Başlıca ilgi alanları kadın ruh sağlığı ve psikoterapilerdir. Halen Türkiye Psikiyatri Derneği Yeterlik Yürütme Kurulu ve Sınav Altkurulu'nda görev yapmaktadır.

Ayşe Devrim Başterzi

1973, Ankara doğumlu. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra psikiyatri ihtisasını Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde tamamladı. 2004 yılında itibaren Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. 2011 yılında doçent ünvanını aldı. Duygudurum bozuklukları, kadın ruh sağlığı ve psikiyatri eğitimi alanlarında çalışmaktadır. Halen Türkiye Psikiyatri Derneği'nin eğitimle ilgili birçok kurulunda çalışmakta, Merkez Yönetim Kurulu'nda eğitim sekreteri olarak görev yapmaktadır.

ISBN 978-605-62537-7-5

9 786056 253775 >